

Woonboten aansluiten op het riool: handhaven alleen is niet genoeg

De ongezuiverde huishoudelijke lozingen in Nederland zijn inmiddels voor een belangrijk deel gesaneerd. Bij enkele categorieën huishoudelijke lozingen blijft aansluiting op de riolering of de aanleg van IBA's echter lastig te realiseren, bijvoorbeeld bij woonboten en volkstuinparken. Hoogheemraadschap Amstel Gooi en Vecht (AGV), met als uitvoerende organisatie Waternet, en Rijkswaterstaat Noord-Holland hebben daarom de handen ineengeslagen en werken samen in Projectbureau Schoonschip aan het aansluiten van circa 3.050 woonboten op de riolering. De aanpak is beproefd in een pilot en wordt nu voortgezet in een tienjarig project. De eerste woonboten zijn inmiddels aangesloten.



Volgens het Besluit lozing afvalwater huishoudens (Bah), dat per 1 januari 2008 van kracht werd (en het daarvoor geldende Lozingsbesluit huishoudelijk afvalwater), is het verboden ongezuiverd huishoudelijk afvalwater te lozen. Waterbeheerders kunnen woonboot-eigenaren dwingen hun lozing van huishoudelijk afvalwater op het oppervlaktewater te beëindigen, maar hebben daarvoor ook de gemeenten nodig. Gemeenten hebben namelijk de zorgplicht om binnen 40 meter van een perceel aansluiting op de riolering mogelijk te maken. Ook voor gemeenten is het afdwingen van aansluiting op de riolering bij woonboten in de regel lastiger dan bij reguliere woningen.

De lozingen hadden al per 1 januari 2005 beëindigd moeten zijn. Het nieuwe besluit maakt echter een tijdelijke ontheffing van het lozingsverbod mogelijk wanneer sprake is van een projectmatige saneringsaanpak met een duidelijk tijdslimiet.

Lastig

Anders dan bij de meeste woonpanden kan vanuit woonboten niet onder vrij verval op de riolering worden geloosd. Dat betekent dat op de boot een pomp met reservoir nodig is en alle afvalwaterstromen naar

een centraal lozingspunt gebracht moeten worden. In veel oudere woonschepen en tot woonschip verbouwde vrachtschepen kan dit kostbaar zijn en soms lastig te realiseren. Behalve de installatie op de boot is een flexibele (afkoppelbare) verbinding met de wal nodig die verwarmd kan worden om bevroering te voorkomen. De flexibiliteit is gewenst om peilfluctuaties en bewegingen van het schip op te vangen. Afhankelijk van de insteek van de gemeente moet eventueel ook nog op de wal een leiding doorgetrokken worden naar het dichtstbijzijnde riool. Bij elkaar vergt dit een aanzienlijke investering van de woonbooteigenaar. De kosteneffectiviteit (levert het een merkbare waterkwaliteitsverbetering op?) van een dergelijke investering wordt daarbij vaak in twijfel getrokken door de woonbooteigenaar.

Rijkswaterstaat Noord-Holland probeerde in 2003 de huishoudelijke afvalwaterlozingen van de woonboten te saneren via het handhavingspoot. Een groep van 55 lozers werd aangeschreven om de lozing te stoppen. Met deze groep werd begonnen, omdat rioolaansluitingsmogelijkheden op de wal aanwezig waren. De woonbooteigenaren reageerden met een stroom bezwaren van technische, juridische en financiële aard. Toen bovendien bleek dat

de gevolgde aanschrijvingprocedure onjuist was uitgevoerd, besloot Rijkswaterstaat de handhavingsactie te stoppen en zich te beraden op een andere aanpak.

Voor het bestuur van Amstel, Gooi en Vecht en de wethouder van Amsterdam was de kosteneffectiviteit aanvankelijk een punt van discussie. Zij hebben dit in 2004 aangekaart bij de staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat. Zij gaf echter duidelijk aan dat de wet nageleefd diende te worden. Bovendien wordt het maatschappelijk steeds onaantvaardbaarder gevonden dat (op grote schaal) ongezuiverd huishoudelijk afvalwater op het oppervlaktewater wordt geloosd. Dat geldt bijvoorbeeld voor de grachten van Amsterdam, waarvan veel mensen zich niet kunnen voorstellen dat daarop nog ongezuiverde lozingen plaatsvinden. Nu de grachtengordel bij UNESCO genomineerd wordt als werelderfgoed zal de weerstand daartegen alleen maar verder toenemen. Daarnaast wordt ook het niet benutten van reeds aangelegde riolering niet acceptabel gevonden.

Op basis van de uitspraak van de staatssecretaris heeft de gemeente Amsterdam besloten in heel de hoofdstad rioolaansluitingen voor woonboten in de kades aan te leggen. Waternet voert dit uit. Amstel, Gooi en Vecht en Waternet zijn met Rijkswaterstaat op zoek gegaan naar een geschikte en werkbare aanpak voor de aansluiting van circa 3.050 woonboten in hun beheergebieden. Van deze 3.050 boten liggen er circa 2.150 in Amsterdam en 900 in andere gemeenten (onder andere Loenen, Muiden, Weesp, Wijdmeren, Beverwijk, Velsen, Zaanstad).

Vanwege het feit dat aansluiting op de riolering niet afgedwongen kan worden, het om een groot aantal boten gaat én van woonbooteigenaren aanzienlijke investeringen gevraagd worden, is gekozen voor (gedeeltelijke) ontzorging van de woonbooteigenaren en niet voor simpelweg handhaven (op basis van de Wet verontreiniging oppervlaktewater). Daartoe is Projectbureau Schoonschip opgericht: een samenwerkingsverband van AGV/Waternet en Rijkswaterstaat Noord-Holland dat woonbootbewoners ondersteunt middels voorlichting en de inhuur van installatiebedrijven voor een schouw waarin specifiek per boot wordt aangegeven wat de inbouw-mogelijkheden zijn.

Het proces van aansluiten verloopt als volgt: Nadat Hoogheemraadschap Amstel, Gooi en Vecht en Rijkswaterstaat Noord-Holland in mei 2007 hadden besloten tot uitvoering van de pilot, hebben alle woonbooteigenaren in het gebied een brief gekregen met daarin uitleg over de aanpak. Voor woonbootorganisaties is een voorlichtingsavond gehouden. Als in een bepaald gebied begonnen wordt met het aansluiten, worden de betrokken bewoners middels een brief uitgenodigd voor een informatieavond. Om zicht te krijgen op de noodzakelijk geachte werkzaamheden aan boord, krijgen de bewoners een schouw op hun boot aangeboden. Ongeveer twee weken na ontvangst van het schouwrapport worden de bewoners uitgenodigd voor een tweede bijeenkomst, waarop ze de gelegenheid krijgen vragen te stellen over het rapport.

Daarna zijn de bewoners aan zet. Vanaf de datum van de tweede bewonersavond krijgen de bewoners twaalf maanden de tijd om de boordinstallatie aan te schaffen en te (laten) installeren. Hierover ontvangen zij een brief van het betreffende bevoegde gezag. Gedurende deze uitvoeringsperiode worden door het Projectbureau regelmatig herinneringen gestuurd en wordt de vinger aan de pols gehouden om de voortgang te stimuleren en te monitoren. Nadat is aangesloten op de riolering kan subsidie worden aangevraagd, mits voldaan is aan de criteria in de subsidieverordening van de betreffende waterbeheerder. Voor de bewoners die na deze periode nog niet zijn aangesloten, volgt een handhavingstraject. De doorlooptijd vanaf het eerste contact (de voorlichtingsavond) tot en met de aansluiting bedraagt bij deze werkwijze 16 tot 18 maanden.



Peter Korzelius, voormalig DB-lid van Amstel, Gooi en Vecht, krijgt van een bewoonster tekst en uitleg over de geïnstalleerde pomp in haar woonboot.

De bewoners zijn zelf verantwoordelijk voor de aanschaf en aanleg van de installatie aan boord en de verbinding naar de wal. Zowel Amstel, Gooi en Vecht als Rijkswaterstaat hebben stimuleringsregelingen die voorzien in een bijdrage van circa 1.250 euro per woonboot. Handhaving en subsidieverlening blijven taken van het hoogheemraadschap en Rijkswaterstaat en zijn niet ondergebracht bij het projectbureau. Het verschaft de woonbooteigenaren wel informatie hierover, maar beide partijen behouden hun eigen formele verantwoordelijkheid.

Het Besluit lozing afvalwater huishoudens maakt een tijdelijke ontheffing van het lozingsverbod mogelijk mits sprake is van een projectmatige aanpak met een duidelijk tijdslimiet. Deze mogelijkheid is aangegrepen om met name in Amsterdam op efficiënte wijze de grote aantallen kade-aansluitingen te realiseren. Hier is tien jaar voor uitgetrokken om zodoende mee te liften met geplande kadereconstructies, rioolaanleg of -vervanging en andere werkzaamheden middels het zogeheten 'werk met werk'-principe.

In veel gemeenten buiten Amsterdam maakt de aansluiting van woonboten op de riolering deel uit van de saneringsplannen buitengebied die al volop in uitvoering zijn en is een snellere realisatie mogelijk. Maar ook in die gemeenten wordt dezelfde werkwijze met het projectbureau gehanteerd. De bijdrageregelingen gelden overigens ook voor de pioniers die al eerder op eigen initiatief zijn aangesloten op de riolering.

Proef

Omdat het om een langdurig samenwerkingstraject gaat en een forse investering, hebben de betrokken besturen in 2007 besloten eerst de beoogde aanpak met het projectbureau te beproeven in een pilot. Toen zijn 145 woonboten betrokken in drie verschillende stadsdelen in Amsterdam: Oud-West, Westerpark en Zeeburg, waar zowel op rijkswater als regionaal water wordt geloosd. De pilot zit inmiddels in zijn laatste fase. Woonbooteigenaren moeten nu zelf aan de slag om de installaties in hun boten op orde te krijgen. Daar krijgen ze een jaar de tijd voor. Degenen die na deze periode nog niet zijn aangesloten, komen in een handhavingstraject terecht. Amstel, Gooi en Vecht en Rijkswaterstaat hebben hun handhavingstrategieën afgestemd en besproken met de officier van justitie en de landsadvocaat.

Ondanks het feit dat nog geen ervaring is opgedaan met de handhaving, zijn de besturen van beide betrokken instanties enthousiast over de pilot en hebben ze besloten per 1 januari jl. de pilotstatus op te heffen en door te gaan en in negen jaar alle 3.050 boten aangesloten te krijgen volgens de beproefde methode.

Stimulering

Gezien het grote aantal boten dat aangesloten dient te worden en de hoogte van de investering die woonbooteigenaren moeten opbrengen om aan te sluiten op de riolering, hebben de besturen van Amstel, Gooi en Vecht en Rijkswaterstaat besloten niet alleen maar te handhaven, maar de woonbootbewoners actief te ondersteunen, te informeren en ook subsidies te verstrekken. De eerste bevindingen met deze aanpak zijn positief en geven voldoende vertrouwen voor de betrokken besturen om de pilot om te zetten in een tienjarig project. Het project loopt echter nog te kort om te kunnen beoordelen of woonboten nu daadwerkelijk op grote schaal aangesloten gaan worden op de riolering.

Gezien de ervaringen die in de pilot zijn opgedaan, zien de betrokken partijen de toekomst echter rooskleurig in. In Oud-West, waar het projectbureau begon, zijn afgelopen november in ieder geval de eerste woonboten aangesloten. In december zijn de eerste subsidies uitgekeerd, niet alleen aan mensen in Oud-West, maar ook aan mensen die eerder op eigen initiatief aangesloten zijn op de riolering.

Voor meer informatie: Projectbureau Schoonschip (020) 586 05 50.

Rob Koeze (Waternet)
Henny van Gellekom (Nemesis*)
Hans Overbeek (Rijkswaterstaat Noord-Holland)

* Nemesis is een bureau voor juridisch advies en bemiddeling.